ÇANAKKALE KÜLTÜR MİRASINA YÖN VERENLER

Editör

Doç. Dr. Oğuz DİKER

Dr. Çilem YAVŞAN

Rıdvan GÖLCÜK

Fadim KOÇAK

ÇANAKKALE KÜLTÜR MİRASINA YÖN VERENLER

Editör

Doç. Dr. Oğuz DİKER

Dr. Çilem YAVŞAN

Rıdvan GÖLCÜK

Fadim KOÇAK

ISBN: 978-625-5972-57-6

PA Paradigma Akademi Yayınları
Sertifika No: 69606

PA Paradigma Akademi Basın Yayın Dağıtım
Fetvane Sokak No: 29/A
ÇANAKKALE
e-mail: fahrigoker@gmail.com

Tasarım&Kapak: Himmet AKSOY

Matbaa: Meydan / 99 Baskı
Sertifika No: 76711

Kitaptaki bilgilerin her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bu Kitap T.C. Kültür Bakanlığından alınan bandrol ve
ISBN ile satılmaktadır. Bandrolsüz kitap almayınız.

Aralık 2024

GÖNÜL ÖNEY

(Sanat Tarihçi/ Çanakkale Seramikleri)

Tuba BATU*

Anadolu'da seramiğin tarihi binlerce yıl öncesine dayanan bir süreçte izlenir. Toprak ve suyu karıştırıp ateşle sertleştirerek dayanıklı bir kap elde eden insanoğlu teknolojisi oldukça değişmiş olsa da temelde aynı yöntemle üretimlerini kesintisiz bir biçimde binlerce yıl sürdürmüştür. 'Anadolu'da Çatalhöyük'te, kil ilk şekillendirildiğinde tarih MÖ 6000'i gösteriyordu' (Acartürk, 2012:1). Sadece kap kacak değil, pişmiş toprak figürler, ana tanrıça heykelcikleri, damga mühürler gibi buluntular seramikte özgün ve çeşitli formların varlığının kanıtıdır. Troya bölgesine gelindiğinde ise çömlekçi çarkı kendini göstermeye başlar ve bu bölgedeki kil yataklarının zenginliği de göz önüne alındığında bugün Çanakkale il sınırları içinde kalan bölgelerde seramik üretiminin geçmişten bugüne değin kesintisiz biçimde sürdüğünü söyleyebiliriz. Troas bölgesi antik yerleşimlerinden başlayarak bir zaman çizgisinde ilerlediğimizde bugün Çanakkale il sınırları içinde kalan Ezine ilçesine bağlı Akköy'deki beylikler dönemine ait seramik buluntular, Osmanlı döneminde Eceabat'ta bir marka haline gelmiş Maydos tuğlaları, 18. yüzyıl Geleneksel Çanakkale Seramikleri ve hatta 1957 yılında Türkiye'de ilk özel girişim seramik fabrikası olarak kurulmuş olan Çanakkale Seramik Fabrikaları bize göstermektedir ki Çanakkale'nin ismindeki seramik ile kurulan bağlantı boşuna değildir. Tüm bunların yanında şehre ismini veren çanak kelimesi 18-19. yy da kendine has formlarıyla dünya müzelerinde kendine yer bulmuş Geleneksel Çanakkale Seramiklerinin yansımasıdır.

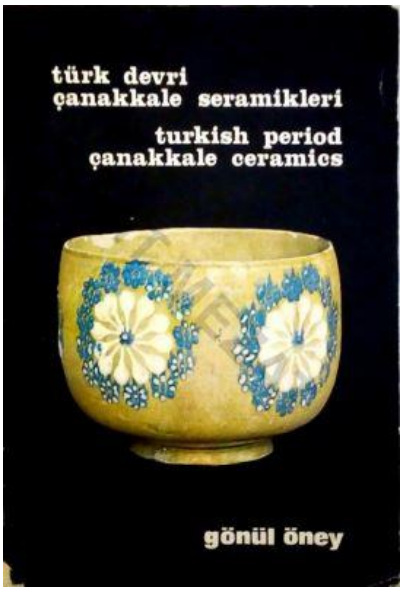

Resim 1. *Gönül Öney ve kızı Aylin Öney Tan (Gök, 2018:80)*

* Doç.Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çan MYO, El Sanatları , Mimari Dekoratif Sanatlar Bölümü, e-posta: tubakorkmaz@comu.edu.tr

Çanakkale Seramikleri deyince akla gelen ilk isimlerden biri ise araştırmacı, yazar ve eğitmen Gönül Öney'dir. (Görsel 1) Sadece ve yalnızca Çanakkale Seramikleri ile ilgili çalışmış gibi atfetmek Öney'e büyük haksızlık olur çünkü aynı zamanda "dünya literatürlerine girmiş önemli bir sanat tarihçisidir" (Url.1). Aslında Stuttgart doğumlu olan ancak kendisinin bir söyleşide verdiği bilgiye göre konsolosluk Berlin'de olduğu için kayıtlara 1933 Berlin doğumlu olarak geçen Öney'in annesi Alman babası Türk'tür. (Örnek, 2020) Babası İmar İskân Bakanlığı Müsteşarı Mithat Yenen'dir. Aile eşrafları ve Atatürk'e olan yakınlıkları sebebiyle Ankara'da geçen çocukluk yıllarında defalarca Atatürk'ün sofrasında oturmuş, elit bir ailenin kızıdır. Sonrasında yazar olacak olan Sevgi Soysal, balerin ve koreograf olacak Duygu Aykal, mimar ve çevirmen olacak Mine Kazmaoğlu, İzzet Yenen ve Kaya Yenen kardeşleridir. Ailenin altı çocuğundan biri olarak dünyaya geldiği ailesinde iki dilli olarak yetişir. Doğaldır ki Gönül Öney'in ilk yayımlanan makalesi Almanca'dır. Seldschukische Keramik in Anatolien (Anadolu'da Selçuklu Seramikleri) 1965 yılında Türksche Kunst (Türk Sanatı) adlı kitapta basıldı. (Gök, 2018:230) sonrasında çoğu seramik üzerine yaptığı araştırmalarının bulunduğu toplam 93 makalesi, kitapları ve kitap bölümlerinden oluşan 39 yayını bulunmaktadır. Gönül Öney bir sanat tarihçisi olarak özellikle Türk sanatı üzerine araştırmalarını yoğunlaştırmış ve genellikle incelemelerini seramikler ve çiniler üzerine yapmıştır.

Eğitimini Türkiye'de tamamlamış, bitirdiği üniversite olan Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaya başlamış ve bir eğitimci olarak akademik hayatını 1972 yılında profesör unvanını alana dek sürdürmüştür. "1981 yılına kadar bitirdiği fakültede, sonra Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesinde öğretim üyesi olarak, 1981-82 öğretim yılında Ege Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü başkanı olarak görev yaptı" (Url.2). Sonrasında rektör yardımcılığına kadar uzanan idari görevleri ve hizmetleri 2000 yılında emekli olana dek sürmüştür. Öney, emekliliğinden sonra da bilimsel çalışmalarına devam etmiştir. "Onlarca kitaba ve sayısız makalelere imza atan Öney, dünya literatürlerinde önemli ve saygın bir bilim insanıdır. 1965-66 yıllarında Konya Beyşehir Gölü kıyısında bulunan Kubad Abad Sarayı kazılarına katılmış ve burada bulunan çinileri inceleyip; sonrasında yaptığı araştırmalar ve yayınlarla Çini Sanatı'nın duayenlerinden biri olmuştur"(Url.3).

Resim 2. *Çanakkale Seramikleri üzerine çıkan ilk kitabın kapağı (Url.4)*

Çalışmaları yoğunluklu olarak Türk İslam Sanatı alanında olan Öney'in Türk Devri Çanakkale Seramikleri adlı kitabı 1971 yılında basıldığında alanında yazılmış ilk Çanakkale Seramikleri kitabıdır. (Görsel 2) Dönemin Çanakkale Seramikleri ile ilgili olarak ilk kaynağı olan kitap halen de konu ile ilgili olarak başvurulan ilk kaynaklardan biri olma özelliğine sahiptir. Ayrıca Çanakkale Seramikleri ile ilişkili olarak Sadberk Hanım Müzesi Türk Çini ve Seramikleri koleksiyonu üzerine hazırlanmış kataloğunda Çanakkale Seramikleri bölümünün yazarı yine Gönül Öney'dir. Öney, Türk-İslam Sanatı konusunda Türkçe çok az yayının olduğu bir dönemde yabancı dillere hakimiyeti sebebiyle konu hakkında yazılmış birçok yabancı kaynağı inceleme olanağına sahiptir. Dünyanın birçok ülkesine gider, müzeleri ziyaret eder, Türkiye'yi adım adım gezer ve Türk-İslam sanatı konusunda birikimlerini oluşturur. Ülkesinin geleneğine ve sanatına sahip çıkar, kültürel mirasın önemini bilir ve bu konuda incelemeler yapar. Nilay Örnek ile yaptığı söyleşide kendi ağzından anlattığı anısında; bir gün Atina Benaki Müzesi'ne yaptığı bir seyahatte Yunan seramiği olarak tanıtılan 18 ve 19. yüzyıl Osmanlı Çanakkale seramiklerini gördüğünü, sonrasında Victoria Albert müzesinde de Çanakkale Seramikleri'ne rastladığında da Çanakkale Seramikleri üzerine bir kitap yazmaya, kaynak oluşturmaya karar verdiğini anlatır. (Örnek, 2020) Meslektaşı ve aynı zamanda öğrencisi olan, kendisinden "kızım kadar sevdiğim" diye bahsettiği Sevinç Gök'ün yazdığı "Gönül Öney'in, çocukluğundan başlayarak, emekliliğine kadar olan yaşamını kendi ağzından samimi bir anlatımla" okuyabileceğiniz Gönül Öney'le Söyleşi "İki Dünya Arasında Mutlu ve Şaşkın Bir Gönül" adıyla 2018 yılında yayınlanan biyografisinde şöyle anlatır:

"1967 yılında Almanya'ya yaptığım bir seyahat öncesinde Atina Benaki Müzesi'ne de gitmiş, Yunan seramikleri olan tanıtılan Çanakkale seramiklerini görüp fotoğraflamıştım. Akabinde Londra British Museum'da da aynı seramiklerin yanlış tanıtıldığını görmüş ve fotoğraflarını çekmiştim. Ankara kitabı üzerinede çalışırken, bir taraftan da Çanakkale seramikleri konusundaki araştırmalarımı da geliştiriyordum. Sonuçta 1971 Temmuz ayında Fransa'da Aix-En-Provence'da IV. Milletlerarası Türk Sanatı Kongresi'nde İngilizce bildiri olarak 'Çanakkale Seramikleri'ni sundum. Doğrusu bildirinin bu kadar ilgi çekeceğini tahmin etmiyordum. İlgi bu konudaki kitap çalışmamı hızlandırdı. Türk Devri Çanakkale Seramikleri-Turkish Period Çanakkale Ceramics adlı kitabım da 1971 yılında yayımlandı. O devirde Ankara Etnografya Müzesi'nde ve İstanbul Çinili Köşk'teki birkaç örnek dışında Çanakkale seramikleri tanınmıyor, Çanakkale Müzesi'nde bile sergilenmiyordu. Atina ve Londra müzelerinden örneklerle zenginleşen kitap, yayımlandıktan sonra birden eski eser satan antikacılarda Çanakkale seramikleri giderek yükselen fiyatlarla satılmaya başladı" (Gök; 2018:118-119).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

Τσανάκ-Καλέ

Η κεραμική παραγωγή τού Τσανάκ-Καλέ θά πρέπει, κατά τή γνώμη μου, έπειδή άρχικά επέδρασε κατατυπικά πάνω στή νεοελληνική παραδοσιακή κεραμική, ιδιαίτερα τού 'Ανατολικού Αιγαίου, καί άκολούθως μετά τό '22 στήν εύρύτερη παραγωγή τού καβουτζί έλλαδικού καί νησιωτικού χώρου, νά έξεταστεί ώς άναπόσπαστο τμήμα της.

Ένδιαφέροντα πρώιμα κεραμικά δείγματα κατασκευάστηκαν στό Τσανάκ-Καλέ τών Δαρδανελλίων, τό στενότερο σημείο τού 'Ελλησπόντου, ήδη άπό τίς άρχές τού 16ου αί. 'Αρχαιολογικά εύρήματα τσανακκαλίτικου κεραμικού ύλικού προερχόμενα άπό άνασκαφές ή άποθέτες σέ διάφορα σημεία, π.χ. στήν 'Αθήνα' (άποθέτης τής όδού 'Υπερείδου στόν χώρο της Πλάκας άπό όπου μεγάλο πιάτο μέ κεντρικό μοτίβο καυκοντόρος καί καφασωτό πλέγμα στά χείλη, καθώς καί ό χώρος της άρχαίας 'Αγοράς μέ παρουσία πλήθους άστρολύχνων, στά Χανιά (Κρήτη)' ή άπό εύρήματα έπιφανείας (Λάρισα', Χίος) καταπείθουν γιά τήν εύρύτατη διάδοση τού είδους σέ μία φάση πού καλύπτει μία έκατονταετία (1700-1800) σύμφωνα μέ τή χρονολόγηση Όney.

'Η παραγωγή συνεχίζεται μέ έντονους ρυθμούς, ένώ τσανακαλιώτικο ύλικό επισημαίνεται σέ άλο τόν χώρο, ιδιαίτερα στά αγγειοπλαστικά νησιά' μέχρι τίς δύο πρώτες δεκαετίες τού 20ού αί. (1922), δηλαδή μέχρι τή μικρασιατική καταστροφή, όπότε οί 'Ελληνες καί 'Αμένιοι τεχνίτες θά έγκαταλείψουν τά

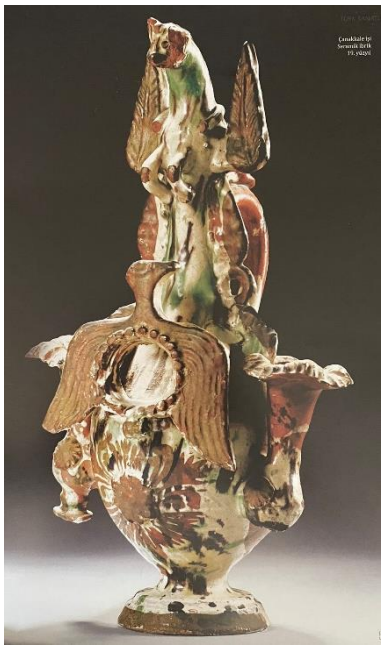
155

Resim 3. *Korre'nin kitabında Öney'in referansı ile Yunan Seramiği olarak sunduğu seramik örneğinin sayfası*

Onun oluşturduğu bu kaynak sayesinde Çanakkale Seramikleri Türkçe literatürde yer bulur ve kitabı konuyla ilgili ilk kaynak olarak seramik tarihine geçer. "Çanakkale seramiklerinin üslup özelliklerinin çalışıldığı, dönemsel bezek-form farklılıklarının belgelendiği ilk eser Gönül Öney'in yayınıdır" (Karagöz, 2018:22). Bugün hala Çanakkale Seramikleri konusunda yayın aradığımızda ilk akla gelen kaynak Öney'in kitabıdır. "19.

yüzyılın ortalarından itibaren satın alınarak Batı ülkelerinin koleksiyonlarına girmeye başlayan bu seramikler, Gönül Öney'in ayrıntılı bir kitabıyla tanıtılır" (Türk Sanatları Seramik, 2016:59). Öte yandan Yunanistan'da seramikler hakkında yazılmış kitaplara bakıldığında Çanakkale Seramikleri deyince Öney'in kaynak kitap olarak sıklıkla kullanıldığını görmekteyiz. Hatta Katerina Korre-Zografou'nun Melissa yayınları tarafından basılmış Yunan Ülkeleri Seramikleri başlığıyla yayınlanan kitabında 1922 de Çanakkale'den Atina'ya göçmüş bir Rum çömlek ustasının işlerinden bahsederken kinayeli bir ifade ile 'Öney tarafından 'Yunan olmayan' olarak nitelendirilen bu çanak çömlekler…' (Korre, 1995:156) ifadesi geçmektedir. (Görsel 3) Bahsi geçen seramiklerin dünya literatüründe Öney'in çabasıyla Çanakkale Seramiği olarak geçmiş olması önemlidir.

Kitap eşi Doğan Öney'in Robert Kolej'den yakın arkadaşı olan İbrahim Bodur tarafından Öney'in deyişiyle *hatır için* basılmış gibidir. Kitap hızla tükendiğinde kendisinin *'adam yerine konduğunu'* hisseder ve ekler "Çanakkale kitabımı bugün yazsaydım bildiğim yeni örneklerle herhalde epeyi kalın bir kitap olurdu. Ne yapalım ki bu ilginç halk sanatı örneklerini biraz erken yayımlamışım" (Gök; 2018:119).

Resim 4. *Çanakkale İşi Seramik İbrik, 19.yy*
(Türk Sanatları, 2016:59)

Bugün dünyanın birçok müzesinde bulunan geleneksel Çanakkale Seramikleri aslında çok uzak bir tarihe denk düşmez. "Çanakkale'nin adı Piri Reis'in Denizcilik Kitabı 'Kitab-ı Bahriye'sinde' (16. yüzyıl) ve Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde (17. yüzyılın ikinci yarısı) 'Kale-i Sultaniye' olarak geçmektedir ve burada seramiklerden, çömlekçilikten söz

edilmemektedir" (Akt. Öney, 1991:105). Adını seramikten alan "Çanakkale ismine ilk kez 1794'de burayı ziyaret eden İngiliz sefareti hekimi J. Dallaway'ın Seyahatnamesinde rastlıyoruz" (Akt. Öney, 1991:105) Sonrasındaki birçok kaynak ve kitapta Çanakkale adına rastladığımızı okuruz Öney'in kitabından. Özellikle İngiliz seyyahların yazılarında Çanakkale'nin seramiklerinden söz edilir. 1740'ların Çanakkale'si askeri bir üs olmanın yanında ipek, yelken bezi ve çanak çömlek ticareti ile geçinen bir yerleşim yeridir. 1764'te başka bir İngiliz seyyah yazılarında geniş çaplı bir çanak-çömlek yapımından söz eder. Çanakkale adını ilk kez kullanan seyyahlardan biri olan Dallaway bölgede üretilen seramikleri "zevksizce boyanan ve yaldızlanan kaba çanak ve çömlek' (akt. Öney, 1991:106) olarak niteler. Oysa 1794'te Çanakkale'den geçen botanikçi Sibthorp çanak-çömlek biçimlerini 'zarif' olarak betimler. O yıllarda ismi yalnızca yabancı seyyahların kitaplarında geçen Çanakkale aslında şehrin adının geldiği Geleneksel Çanakkale Seramikleri bugün dünyanın en bilinen müzelerinde kendine yer bulmuş önemli bir zenginliğimizdir. 18 ve 19. yüzyıla gelindiğinde ise bugün birçok kolleksiyoner tarafından aranan parçalardan olan Çanakkale Seramikleri başlığı altındaki at başlı testiler (Görsel 4), fırça dekorlu tabaklar, hayvan figürlü kap kacaklar Çanakkale'nin adında geçen çanak kelimesinin hakkını veren seramik objelerdir.

Resim 5. *Suna-İnan Kıraç Vakfı Koleksiyonu, Kaleiçi Müzesi'nden bir tabak örneği (Okumuş, 2012:323)*

Çanakkale, çok eski tarihlerden beri seramik için gerekli olan toprak yapısına sahip olduğunu arkeolojik buluntularıyla kanıtlar. Örneğin Troas Bölgesinde (Troia-Tevfikiye,

Assos-Behramkale, Aleksandria Troas-Ezine, Apollon Smintheion-Gülpınar/Ayvacık, Parion-Biga, Maydos-Kilisetepe-Eceabat, Uğurlu-Zeytinlik-Gökçeada, Yenibademli-Gökçeada) devam eden kazılarda arkeolojik buluntular göstermektedir ki Çanakkale bölgesinde seramik gerek kap-kacak üretimi gerek pişmiş toprak heykelcikler ve figürlerle çok eski çağlardan beri kullanılmıştır. Eceabat bölgesinde üretilmiş olan Maydos tuğlaları, Cumhuriyet öncesi dönemde bölgenin inşaat malzemesi ihtiyacını karşılamış hatta bölge dışında bile kullanılmıştır. "Kurulduğu 1462 yılından 1923 yılına kadar adı Kale-i Sultaniye olan Çanakkale, Osmanlı İmparatorluğu'nda İznik ve Kütahya'dan sonra üçüncü önemli seramik merkezi olarak Türk sanatında önemli bir yer edinmiştir" (Takaoğlu, 2020:243) Günümüzde Çanakkale Akköy'deki geleneksel çarkta seramik üretimleri Beylikler döneminden beri süregelen bir gelenektir. Bugün eskisi kadar yoğun olmasa da halen Akköy'de seramiği yaşatmak için çeşitli projeler eşliğinde üretim devam etmektedir. Çanakkale merkezdeki seramik hediyelik eşya üretimleri sayısı gün geçtikçe artan atölyelerde sürdürülmektedir. Günümüzde Çanakkale şehri içinde seramik malzeme ile yapılan üretimlerin çoğunlukla biblo, anı eşyası, duvar süsleri, sofra eşyaları, aksesuar, takı gibi hediyelik ya da kullanım eşyası alanında olduğu görülmektedir. Çanakkale'nin yerel değerlerinden biri kültürel mirasının önemli bir parçasıdır seramik malzeme. Çanakkale il sınırları içindeki çeşitli bölgelerden elde edilen killi toprak, tarih boyunca gerek sanayi üretimi gerek atölye üretimlerinde kendini çeşitli dönemlerde göstermiştir. Çanakkale Çan ilçesi içinde kurulmuş olan üç seramik karo ve bir vitrifiye fabrikasının yıllık toplam üretim metrekareleri 60 milyon m² yi geçmektedir.

Çanakkale Seramikleri konusunda seyyahların yazıları dışında bugün birçok müzede yer alan seramikler de bize tarihleri konusunda yol göstericidir. Gerek formları gerekse dekorları bakımından seramik sanatında çok ayrı bir yere sahip bu seramiklerin pek çok koleksiyoner arşivlerinde yer alan geleneksel Çanakkale Seramikleri dekorları At Başlı Testileri kadar ünlü olmamakla birlikte pek değerli fırça dekoru üretimleridir. (Görsel 5) Tektir ve biriciktir. Hatta 1977 yılında basılan Sanat Tarihi Yıllığı-VII dergisinde Aşkıdil Akarca'nın Gemi Tasvirli Bir Çanakkale Tabağı ve Ressamı başlıklı makalesi şöyle başlar: 'Osmanlı çağı çanak çömlek yapım merkezlerinden biri olan Çanakkale'nin resimli tabaklarından bugüne pek az örnek gelmiştir. Bu yüzden ortaya çıkan resimli her eser önemlidir' (Akarca, 1977:1)

Resim 6. *29 Ekim 1960 Çanakkale'deki Seramik Usta ve Çırakları (Takaoğlu, 2021:186)*

Türkiye'de pek çok müzede Çanakkale Seramikleri'ne rastlamak mümkündür. Dünya müzelerine baktığımızda ise Öney'in aktarımıyla "Fransa'da Sevres Porselen Müzesi 1830'da Jeolog M.Virlet'ten, 1831'de de deniz subayı M.Jules des Blossville'den toplam 37 parça Çanakkale seramiği satın almıştır" (akt. Öney, 1991:107) Londra Victoria & Albert Müzesi'nin de koleksiyonunda Çanakkale Seramikleri'ne rastlarız. Atina Benaki Müzesi'ni de her ne kadar koyduğu seramikleri Çanakkale olarak etiketlememiş olsa da Çanakkale seramiklerinin sergilendiği müzeler arasında adını saymadan geçemeyiz.

19. yüzyıl sonunda Çanakkale'de seramik üretiminin eskisi kadar yoğun olmadığını gezgin Vital Cuinet'in hatıralarından okuyoruz. Cuinet, çanak çömlek işlerinin önemini kaybettiğini söylese de yine de ihracatta yeri olduğundan da bahseder. "Ayrıca seramik yapımında kullanılan kilin yerel olduğunu ve herkesin onu tercih ettiğini, çömlekçilikle uğraşan Türk ve Rum ustaların basit ilkel ahşap aletlerle ve ayaklarıyla çevirdikleri çarklarla çanak çömlekleri şekillendirdiğinin altını çizer" (Takaoğlu, 2021:41) Cuinet'in de belirttiği gibi Çanakkale bölgesi çömlekçileri bölgenin kil yataklarından temin ettikleri hammadde ile yapacakları seramiklerin çamurunu hazırlamaktalar. Bunun yanında Cuinet'in yazdıklarından fırında yakılan odunun çam odunu olmasından tutun da yaldız bezemelerin sır üstüne soğuk uygulama olduğuna kadar birçok teknik bilgiyi de alırız. Sadece hatıralara bakarak değil arkeolojik verilerle de bilgilerin doğrulanması önemlidir. Örneğin Amerikalı Sanat tarihçi William Cowper Prime Kudüs'te bulunan cami için Çanakkale'den çinilerin geleceğini yazmış olsa da Öney'in araştırmalarında da yazdığı gibi "Çanakkale seramik geleneği İznik ve Kütahya geleneklerinden duvar çiniciliğine önem vermemesiyle ayrılır" (Takaoğlu, 2021:42) Bugün müzelerde gördüğümüz örnekler ve tarihi belgeler ışığında Çanakkale seramiklerinin kap-kacak niyetiyle üretilmiş formlar olduğunu biliyoruz. Bu formlar; boyunlu çömlekler, tabaklar, derin

ve küçük çanaklar, ördek başlı testiler, at veya ördek başlı yüksek ayaklı çelenkli testiler, Bektaşi başlıklı testiler, düz boyunlu testiler, halka gövdeli testiler, çift kulplu testiler, ibrikler, fıçılar, armudi gövdeli şişeler, hayvan biçimli kaplar, gemi biçimli gaz lambaları, kapaklı şekerlikler, maşrapalar, yonca ağızlı sürahiler, vazolar, boyunlu çömlekler, kavanozlar, tabaklar, süzgeçler, derin çanaklar, kapaklı sahanlar, sepet örgülü kaplar, yazı takımları ve mangallar olarak başlıklara ayrılabilir. Ancak görüldüğü üzere duvar veya yer kaplama malzemesi olarak Çanakkale seramiklerine rastlamayız. Tüm seramik örnekler daha çok kullanım amacına yönelik ya da biblo-süs eşyası olarak üretilmiştir. 19.yüzyılın ikinci yarısında çömlekçilik şehrin en önemli gelir kaynağıydı. Bu tarihlerde Şemseddin Sami, Çanakkale'de fabrika büyüklüğünde 12 çanak-çömlek atölyesinin bulunduğunu yazar (Bakla 1991:19) Sonrasında Çanakkale'de çömlekçiliğin tamamen bittiğinden söz etmek yanlış olur, eskisi kadar hızlı olmasa da tek-tük atölyelerde üretim devam etmektedir. İhtiyaca yönelik ve hatta bazen başka şehir ya da ülkelerden gelen siparişlerin üretildiği atölyelerdir bunlar. 1960 yılı 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlamasındaki geçiş töreni sonrası Çanakkale'de çalışan seramik usta ve çıraklarının fotoğrafındaki sayı eskisi kadar hızlı olmasa da hala üretimin devam ettiğinin kanıtı niteliğindedir. (Görsel 6)

Günümüzde hala resmi kaydı olan ve ticari olarak üretimini sürdüren ya da evinin bir odasında gayrı resmi şekilde hobi niteliğinde üretim yapan yüze yakın atölye Çanakkale il sınırları içinde üretim yapmaktadır. Bugün üretilen seramiklerin birçoğu gelenekten uzak zamanın ihtiyaçlarına uygun olarak tasarlanmış ürünlerdir. 1980-90 yılları arasında seramik bisküvi üzerine soğuk boya ve hatta zift ile renklendirilmiş çalışmaların sonrasında günümüzde gelinen nokta geleneksel formların devamlılığı açısından eksik olsa da seramik malzeme niteliği açısından kuvvetlidir. Ancak bölgedeki ustaların kullandıkları kil yataklarının artık kil çıkartmaya açık olmaması sebebiyle seramik üreticileri çamurlarını Menemen, Kınık gibi diğer seramik üretim merkezlerinden temin etmekte ya da yurtdışından getirilen çamurlarla üretim yapmaktadırlar. Çoğunlukla biblo, anı eşyası, duvar süsleri, sofra eşyaları, aksesuar, takı gibi hediyelik ya da kullanım eşyası alanında ortaya çıkan bu ürünler Geleneksel Çanakkale Seramikleri formlarından uzak olsalar da seramik olması sebebiyle bile Çanakkale'nin kimlik değerlerinden biri, kentin kültürel mirasının önemli bir parçası sayılabilir. Bu mirasın ortaya çıkartılması, literatüre geçmesi konusunda çabasını minnetle andığımız Gönül Öney'de Çanakkale'de seramik üretiminin sürmesi gibi İzmir-Özdere'de yaşamakta ve yaşamı sürdükçe de üretmeye devam etmektedir.

KAYNAKÇA

Acartürk, B. (2012). *Toprağın Binlerce Yıllık Macerası,* Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi, Yıl IV, Sayı 1, Ocak 2012 "Kültürümüzde Toprak", Editörler: Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun Altun

Akarca, A. (1977). *Gemi Tabağı Tasvirli Çanakkale Tabağı ve Ressamı,* Sanat Tarihi Yıllığı, Sanat Tarihi Enst., 1976-1977

Bakla, E. (1991). *Çanakkale Seramiğine Saygı*, VİP Dergisi, İstanbul.

Gök, S. (2018). *Gönül Öney'le Söyleşi "İki Dünya Arası Mutlu ve Şaşkın Bir Gönül",* Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul

Karagöz, T. B. (2018). *Çanakkale Seramikleri; 17. Yüzyıl Sonundan 21. Yüzyıla*, Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı, Güz 2018, Sayı:25 Sayfa:19-35

Korre, K.Z. (1995). *Yunan Ülkeleri Seramikleri*, Melissa Yayınları, ISBN: 960-204-025-4

Okumuş, H. (2012). *Seramiklerin Diliyle Çanakkale,* Aşklar, Savaşlar Kahramanlar ve Çanakkale, Hazırlayan: Filiz Özdem, Yapı Kredi Yayınları

Örnek, N. (2020). Podcast '*Nasıl Olunur*?' 72. Bölüm Konuğu Gönül Öney.

Öney, G. (1991). *Çanakkale Seramikleri,* Sadberk Hanım Müzesi Türk Çini ve Seramikleri, Vehbi Koç Vakfı, İstanbul.

Türk Sanatları "Seramik" (2016). Ed. Fatma Yücel Ayık, İstanbul Büyükşehir Belediyesi,Karakış Basım, Aralık 2016, İstanbul.

Takaoğlu, A. (2020). *Maydos* I, Editör: Göksel Sazcı, *'Maydos Kilisetepe Höyüğü Buluntusu Çanakkale Seramikleri'* İçdaş, Ege Yayınları, s:243-259

Takaoğlu T., A. (2021). *Çanakkale Seramikleri* 1670-1915 Bir Kentin Sessiz Tanıkları, Ege Yayınları, İstanbul.

URL-1 https://nuansanat.blogspot.com/2014/10/gonul-oney-ile-kadn-ve-sanata-dair.html

URL-2 https://www.biyografya.com/biyografi/14327

URL-3 https://nuansanat.blogspot.com/2014/10/gonul-oney-ile-kadn-ve-sanata-dair.html

URL-4 https://www.bitmezat.com/urun/1696072/turk-devri-canakkale-seramikleri-gonul-oney-canakkale-seramik-fabrikalari

paradigma akademi

PARADİGMA AKADEMİ

www.paradigmaakademiyayinlari.com

İlgili Makama;

Paradigma Akademi yayınevi, 2004 yılında Edirne'de açılmış olup faaliyetlerini 2009 yılından beri Çanakkale'de devam ettirmektedir. Yayıncılık hayatımıza şu ana kadar yayınladığımız yüzlerce akademik kitap ve kültür kitabı ile; Paradigma Akademi Yayınları, Paradigma Kültür, Paradigma Polisiye, ÇNK (Çanakkale kitaplığı), Hars Akademi Yayınları adı altında devam etmekteyiz.

Tüm eserlerimizi (YÖK yönetmeliği) Ulusal ve Uluslararası yayın kriterlerine uygun olarak yayınlamaktayız. Ayrıca yayınlarımız hem Türkiye'deki üniversite kütüphanelerinde katologlanmakta (Kütüphaneler Yayımlar Genel Müdürlüğü, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, TBMM Kütüphanesi, Worldcat) hem de dünyanın bilinen üniversitelerinin kataloglarında yer almaktadır (Harvard University Library, Princeton University Library, Stanford University Library, Chicago University Library, Toronto University Library, Michigan University Library, Columbia University Library, Penn University Library, California Lutheran University Library, Duke University Library, Woodbury University Library, Bucknell University Library, Delaware University Library, New York University Library, Maryland University Library, Williams University Library, Wesleyan University Library vb.).

Grubumuzun bir faaliyeti de 2018'den beri yayın yapan Hars Akademi Uluslararası Hakemli Kültür-Sanat-Mimarlık Dergisi'ni bünyesine katmak olmuştur.

Yakın zaman içerisinde yayıncılık faaliyetlerimizi e-kitap olarak da genişletmiş bulunmaktayız. Bu alandaki çalışmalarımızı genişletip kaynak kitaplarımızın bir kısmını ücretsiz olarak öğrencilerin ve araştırmacıların kullanımına açmış bulunmaktayız.

Yayınevi grubu olarak 2022'den itibaren Payanda Dergisi'ni kültürümüzün hizmetine sunmuş bulunmaktayız. Dergimiz, kültür ve kitaba dair yazılarla sektörün nabzını tutmaya devam edecektir.

Paradigma Akademi, sempozyum alanında da ülkemizin ve dünyanın saygın bilim ve kültür insanlarına hizmet vermeyi amaçlamaktadır. Bu konudaki ilk girişimimiz, 4-6 Mayıs 2023'te düzenlenecek olan Uluslararası Multidisipliner Taşeli Platosu Sempozyumu'dur.

Uluslararası düzeyde tüm alan ve kategorilerde çalışmaya devam etmekteyiz. Yola çıktığımız günden bugüne kadar misyon ve amacımız kaliteli yayın üretmek olmuştur. Teknoloji ve teknolojinin getirmiş olduklarıyla bilginin daha yaygın ve kolay erişilebilir olmasının bilincinde olarak doğruluk ve dürüstlük anlayışımızdan taviz vermeden yolumuza devam etmekteyiz. Misyonumuz gereği okuyucuların her zaman için doğru ve yararlı bilgiye ulaşması en önemli amaçlarımız arasındadır.

Fahri GÖKER

PARADİGMA AKADEMİ YAYINEVİ
Hüseyin Fahri GÖKER
Kemalpaşa Mah. Fetvahane Sok. Yalı Hanı İşm. No:28
Tel: 0286 212 57 66 - 0531 988 97 66 - Merkez/ÇANAKKALE
Çanakkale V.D. No: 3530766248

paradigma akademi

PARADİGMA AKADEMİ

www.paradigmaakademiyayinlari.com

Sayın Hocam,

Tarih, Arkeoloji ve Sanat Tarihi alanlarında, Çanakkale kültürel mirası açısından önemli taşıyan kişilerin hayat hikayeleri ile Çanakkale kültür mirasına katkılarının işleneceği, Çanakkale Kültür Mirasına Yön Verenler başlıklı olarak tasarlanan ve Aralık 2024'te yayınlanması planlanan kitap projesine bölüm yazarı olarak katkılarınızdan onur duyarız.

Editörler

Doç. Dr. Oğuz DİKER

Dr. Çilem YAVŞAN

Rıdvan GÖLCÜK

Fadim KOÇAK

Fahri GÖKER

PARADİGMA AKADEMİ YAYINEVİ
Hüseyin Fahri GÖKER
Kemalpaşa Mah. Fetvahane Sok. Yalı Hanı İşm. No:28
Tel: 0286 212 37 66 - 0541 988 97 66 - Merkez/ÇANAKKALE
Çanakkale V.D. No: 3230766248

Kemalpaşa Mah. Fetvahane Sok. Yalı Hanı İşm. No:28 Merkez/ÇANAKKALE

+90 286 217 22 24 +90 531 988 97 66 www.paradigmaakademiyayinlari.com www.divitkitabevi.com

/paradigmaakademiyayınevi /divit_kitabevi /payandadergi /paradigmaak /fahrigöker(Paradigma Akademi Yayınevi)

paradigmaakademitasarim@gmail.com - paradigmaakademi17@gmail.com - fahrigoker@gmail.com

Paradigma Akademi yayınevi, 2004 yılında Edirne'de açılmış olup faaliyetlerini 2009 yılından beri Çanakkale'de devam ettirmektedir. Yayıncılık hayatımıza şu ana kadar yayınladığımız yüzlerce akademik kitap ve kültür kitabı ile; Paradigma Akademi Yayınları, Paradigma Kültür, Paradigma Polisiye, ÇNK (Çanakkale kitaplığı), Hars Akademi Yayınları adı altında devam etmekteyiz.